

Pri profesorju Toševu se je šolalo skoraj 30 generacij sodobnih makedonistov, študentov, profesorjev, doktorjev znanosti. Za svojo vsestransko dejavnost je dobil visoka republiška in zvezna odlikovanja.

Smrt je pustila marsikaj nedorečenega, odtrgala ga je od začetega, a žal nedokončanega dela; nedokončan je ostal makedonski frazeološki slovar, slovnica makedonskega jezika z mnogimi ilustrativnimi frazeološko-tekstnimi primeri, dialektološka obdelava značilnih pojavov v struških govorih in drugo.

Dragi Stefanija
Filozofska fakulteta v Ljubljani

Slovenščina v javni rabi

TEŽAVE S TUJIMI LASTNIMI IMENI

Slovenski pravopis in pravorečje posvečata vprašanju v zvezi s tujimi imeni veliko pozornosti; v marsičem se ob njih razhajajo jezikovni strokovnjaki, prevajalci in drugi »uporabniki« knjižne slovenščine. Po obvladanju tega območja včasih presojava stopnjo govorne in pisne kulture posameznika; toda pismenost so nekoč v Rusiji ugotavljali tudi po pravilni rabi »odvečne« črke jat, ki je že šest desetletij ne uporabljajo več! Ne moremo tajiti dejstva, da se je knjižni jezik v zadnjih desetletjih demokratiziral, ali drugače, krog uporabnikov splošne, normirane oblike slovenščine se čedalje bolj širi. Pri tem je seveda stalno navzoča nevarnost, da bodo jezikovna pravila kršena, posebno še v primerih, ko so ta preveč zapletena in neuglašena s splošno dinamiko v jeziku. Pred nami sta torej dve veliki nalogi: razumno in gospodarno urediti jezikovna pravila, pri uporabnikih knjižnega jezika pa zbuditi oz. poglobiti jezikovno zavest.

Pri nas velja načelo, da puščamo tuja imena in priimke, ki so v izvorniku pisana z latinico, nespremenjena; pišemo torej *Antoine Meillet* in ne *Anton Meje*. To dejstvo seveda nalaga piščočemu nelahko breme različnih tujih pisav, govorečemu pa, da zna tuji izgovor ustrezno zamenjati s slovenskimi glasovi. To nalogo lahko pravopisni in pravorečni priročniki rešujejo splošno, s pravili, praktično imensko gradivo pa lahko predstavijo samo v izboru »današnje in za nazaj«; vendar to ne more v celoti »pokriti« vsakdanjih, zmeraj novih in novih potreb časopisnih delavcev, ter radijskih in televizijskih govorcev. Pravzaprav bi morali iti še globlje, do vsakega občana, ki npr. bere slovenske prevode tujega leposlovja ali ima v združenem delu opravka s tujimi imeni. Koga ne moti pri branju tuje ime, za katerega ne vemo natančno, kako ga je treba izgovoriti!

Ni preveč hvaležno opravilo brskati po resničnih ali domnevnih napakah v soobčanovem govorjenju in pisanju, zato naj nam primeri, ki jih navajam iz dveh zapisov v Delu (25. in 26. januarja 1977), samo pomagajo osvetliti nekakšno psihično-jezikovno zadrego časnika, ki ga preganjajo tiskarski stroji. Čeprav pri nas ne manjka jezikovnega snobizma, saj vas npr. prodajalka pomilovalno pogleda, če želite »gibbs« in ne »džibbs« ali »buc« in ne »buk« — malo se lahko odkupite s s-jem v »imaste« — kaže tanjugov zapis ob enaintridesetletnici makedonske slovnice prav nasprotno. Nekaj nelagodnosti občutimo že ob sklanjatvi imena makedonskega slovnika Kapeskega; *Krumeta* (kot *Toneta*) se nam ne zdi najboljši izbor iz treh možnosti. Naše nerazpoloženje se stopnjuje ob trikratnem *tedaj*: »*tedaj* so se začele odpirati šole... Toda malo-kdo je *tedaj* poznal makedonski knjižni jezik, ki je *tedaj* delal prve korake«; čudna se nam zdi zveza »takoj po zasedanju z ASNOM«. Prava težava se začne v poročilu ob imenih štirih tujih slavistov, ki so napisali prve ugodne ocene in prikaze makedonske slovnice Kapeskega. Pravilno je zapisan samo češki slavist *Frinta*; na pol fonetično je »predstavljen« angleški slavist *de Bray* (kot *de Brey*), ki je v svoji obsežni knjigi o slovanskih jeziki pred petindvajsetimi leti podal tudi slovnčni oris knjižne slovenščine; najslabše je odnesel znani francoski slavist *André Vaillant*, avtor primerjalne

slovanske slovnice in drugih pomembnih jezikoslovnih spisov, ki je večkrat obiskal Ljubljano in na univerzi tudi predaval — zapisan je kot *Vajan!* Mimogrede naj omenimo, da naslova francoske slavistične revije *Revue des Études Slaves* ne moremo prevajati z »Revija slovanskih jezikov«. Avtorju članka se je zapletlo tudi ob imenu ruskega slavista *Samuila Borisoviča Bernštejna*; v navedbi »S. Ivanovič Bernštajn« so tri pomanjkljivosti: zamenjan je avtor sploh, saj je obstajal tudi jezikoslovec *S. I. Bernštejn*, ki pa ni pisal o makedonski slovnici; priimek je *Bernštejn*, ker ga prevzemamo po ruskem in ne po nemškem zapisu (v zadnjem primeru bi ga morali pisati *Bernstein* in ne *Bernštajn*); če omenjamo ime in »otčestvo«, je lahko oboje izpisano, lahko je oboje okrajšano (S. B.), ne more pa biti ime okrajšano (S.) in »otčestvo« izpisano (S. Ivanovič Bernštajn!).

V našem tisku in RTV so med slovanskimi »najtežja« poljska lastna imena. V zapisu »Starodavna Emona« v Varšavi je direktor varšavskega arheološkega muzeja naveden »na pol po češko in na pol po poljsko« kot dr. *Křystof Dabrowski* namesto kot *Krzysztof Dąbrowski* (odpustljiva je samo kljukica pod *a*, ker tiskarne tega znaka za nosni o navadno nimajo).

Ker položaj za fonetično pisanje tujih imen najbrž še ni »dozorel«, bi začasni »jezikovni most« predlagal dvoje:

1) nujno je potreben jezikovni priročnik (slovar) za časopisne, radijske in televizijske delavce s pravopisnimi, pravorečnimi in naglasnimi informacijami za aktualna tuja imena, ki bi ga na podlagi sprotne kartoteke novosti vsako leto v obliki brošure dopolnjevali;

2) vsa prevedena tuja dela, ki niso namenjena ozkemu krogu strokovnjakov, bi morala imeti v primeru, da vsebujejo za povprečnega Slovenca »nečitljiva« lastna imena, dodan seznam z navedbo izvora.

Franc Jakobin
Filozofska fakulteta v Ljubljani

PRAVOPISNA IN JEZIKOVNA VPRAŠANJA

Kar prav, da se je v zadnji številki JiS oglasil Jože Graj z vprašanji v zvezi s krajevnimi imeni v vzhodni Sloveniji. In prav je, da se je takoj v odgovoru pokazalo, kako ne moremo takih vprašanj reševati za mizo v Ljubljani. Pripominjam sledeče. Nihče ne misli, da bi naj »vsak Slovenec ali tujec poznal domače pridevnike iz vseh krajevnih imen na našem ozemlju« — saj vemo, da sliši ali govori nekatera imena zelo omejeno število ljudi: poleg domačinov najbližja okolica, še manj v pokrajini, kjer je kraj; tiskarna pa mnoga imena — vsaj »v sredstvih javnega obveščanja« sploh nikoli niso.

Kljub temu pa imajo prebivavci vsakega kraja pravico do takega njegovega imena — kot do svojih priimkov — v samostalniški in pridevniški obliki, kakršno se je utrdilo v govoru in pisavi (narečna izgovarjava se dostikrat nekoliko razlikuje od pisane oblike). Zato bomo pač dovolili domačinom — mišljena je vsa širša okolica, ki ima z nekim krajem stik in ji je njegovo ime domače — da bodo ime svojega kraja izgovarjali in po potrebi tudi pisali v tisti obliki, ki je pri njih udomačena. Dalje imajo pravico, da krajevne (vsaj do občine) »javne službe« uporabljajo imena krajev v pravilni obliki. Sem sodijo šole, tudi avtobusi in železnica, kjer morajo domačini večkrat dan na dan poslušati popačena imena svojih krajev — tako, da se jih iz raznih vzrokov počasi sami navzamejo.

Kričeč primer za to je ime prekmurske *Sóbote*, ki jo dandanašnji že po vsej Sloveniji premnogi nedomačini imenujejo kar »Murska« (brez *Sóbota*), kar je za domačine in daleč na Štajerskem, kjer so jo od nekdanj imenovali *Sóbota*, naravnost grozno. Da — celo Madžari so med zasedbo nalezli to obliko in jo po svoje sklanjali... Saj so po madžarskem imenu pred prvo vojsko »Muraszombat« naši po nepotrebnem prevedli v *Murska Sobota*, ker v Sloveniji ni nobene druge *Sobote*. Nekateri — ne vsi — med slovenskimi nameščenci, ki so po 1919 prišli v Prekmurje, so pričeli govoriti le »Mur-